

De validiteit van de preferentieprofielen voor de Nationale Risicobeoordeling

Samenvatting

Henry H. Willis, Dimitris Potoglou,
Wändi Bruine de Bruin, Stijn Hoorens

TECHNICAL R E P O R T

De validiteit van de preferentieprofielen voor de Nationale Risicobeoordeling

Samenvatting

Henry H. Willis, Dimitris Potoglou,
Wändi Bruine de Bruin, Stijn Hoorens

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), Extern
Wetenschappelijke Betrekkingen, Ministerie van Veiligheid en Justitie

The research described in this report was prepared for the Dutch Research and Documentation Centre (WODC), Department of External Scientific Affairs, Ministry of Security and Justice.

RAND Europe is an independent, not-for-profit research organisation whose mission is to improve policy and decision making for the public good. RAND's publications do not necessarily reflect the opinions of its research clients and sponsors.

RAND® is a registered trademark.

© Copyright 2012 the Dutch Research and Documentation Centre (WODC), Ministry of Security and Justice

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form by any electronic or mechanical means (including photocopying, recording, or information storage and retrieval) without permission in writing from the copyright holder.

Published 2012 by the RAND Corporation
1776 Main Street, P.O. Box 2138, Santa Monica, CA 90407-2138
1200 South Hayes Street, Arlington, VA 22202-5050
4570 Fifth Avenue, Suite 600, Pittsburgh, PA 15213-2665
Westbrook Centre, Milton Road, Cambridge CB4 1YG, United Kingdom
RAND URL: <http://www.rand.org/>
RAND Europe URL: <http://www.rand.org/randeurope>
To order RAND documents or to obtain additional information, contact
Distribution Services: Telephone: (310) 451-7002;
Fax: (310) 451-6915; Email: order@rand.org

Samenvatting

Leeswijzer: Dit onderzoek gaat over de validiteit van de methodiek van de gevoeligheidsanalyse die in de Nationale Risicobeoordeling (NRB) wordt gebruikt. We adviseren lezers die niet bekend zijn met dit specifieke onderwerp om eerst hoofdstuk 2 van de onderzoeksrapportage te lezen, waarin de NRB wordt samengevat en wordt beschreven met welk doel en op welke wijze een gevoeligheidsanalyse in de methodiek wordt uitgevoerd.

Het doel van het Ministerie van Veiligheid en Justitie is om een rechtvaardige en veilige samenleving in Nederland te waarborgen en te bevorderen. Om te anticiperen op potentiële dreigingen en deze aan te pakken en te beperken, is in 2007 de Strategie Nationale Veiligheid ontwikkeld. Een belangrijke stap in deze benadering bestaat uit het identificeren van potentiële dreigingen en het beoordelen van de bijbehorende risico's: de Nationale Risicobeoordeling (NRB).

De NRB beoordeelt de effecten van dreigingen aan de hand van scores op tien impactcriteria (aantasting van de integriteit van het grondgebied, aantasting van de integriteit van de internationale positie van Nederland, doden, ernstig gewonden en chronisch zieken, lichamelijk lijden, kosten, langdurige aantasting van milieu en natuur, verstoring van het dagelijks leven, aantasting van de democratische rechtstaat, sociaal psychologische impact). Deze scores worden door middel van de gewogen-som methode opgeteld tot één totale impactscore. Uitgangspunt is dat alle impactcriteria even zwaar meewegen in deze som. Het resultaat is een 'waardenneutrale' impact score. Dit is de score die gebruikt wordt om verschillende dreigingen te plotten in een risicodiagram.

Mensen verschillen echter van mening over het belang van de afzonderlijke impactcriteria. Sommigen zullen schade aan flora en fauna erger vinden dan schade aan de economie, terwijl voor anderen het tegenovergestelde geldt. Het gevolg is dat mensen met verschillende opvattingen waarschijnlijk een ander gewicht willen toekennen aan de verschillende impactcriteria.

De NRB houdt rekening met de potentiële diversiteit in de waarden door een gevoeligheidsanalyse uit te voeren op de impactscores. Met deze analyse wordt onderzocht of de positie van een scenario in het risicodiagram robuust is tegen een zekere vorm van waardediversiteit. In de gevoeligheidsanalyse wordt de impactscore berekend met vier alternatieve gewichtensets die zijn afgeleid uit vier bijbehorende preferentieprofielen.

Een complicatie is dat er geen consensus bestaat over de wijze waarop de Nederlandse bevolking belang (gewicht) toekent aan impactcriteria. Daarom heeft de afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Veiligheid en Justitie RAND Europe gevraagd om de validiteit van de in de NRB gebruikte preferentieprofielen en bijbehorende gewichtensets te beoordelen. In dit rapport worden de resultaten van deze beoordeling samengevat in de vorm van een antwoord op de volgende twee hoofdvragen:

- Zijn de preferentieprofielen die in de gevoeligheidsanalyse van de Nationale Risicobeoordeling worden gebruikt deugdelijk?
- Wat is de meest geschikte methode om een of meer gewichtensets te ontwikkelen die representatief zijn voor de waardediversiteit van de Nederlandse bevolking?

In dit rapport worden de resultaten van deze beoordeling samengevat in de vorm van antwoorden op de volgende vier vragen:

- Is het gebruik van preferentieprofielen gebaseerd op Culturele Theorie in de risicobeoordelingsmethodiek een valide benadering om de uiteenlopende waarden die bestaan binnen de Nederlandse bevolking weer te geven?
- Helpen de in de risicobeoordelingsmethodiek gebruikte culturele wereldbeelden de verschillen in bezorgdheid te beschrijven van mensen over de impact van scenario's?
- Weerspiegelen de vier culturele wereldbeelden waarop de preferentieprofielen zijn gebaseerd de verscheidenheid aan perspectieven bij de Nederlandse bevolking?
- Zijn de in ieder preferentieprofiel gebruikte gewichten representatief voor de gewichten die verwacht worden voor het betreffende wereldbeeld?

Om bovenstaande vragen te beantwoorden hebben we literatuuronderzoek gedaan op het gebied van besluitvormingsanalyse en van risicoperceptie. Onze interpretatie van deze literatuur is besproken met verschillende onderzoekers die vertrouwd zijn met deze gebieden en/of de NRB-methodiek.

Het literatuuronderzoek laat zien dat de in de gevoeligheidsanalyse gebruikte preferentieprofielen slechts in beperkte mate een valide benadering zijn om de risicoperceptie van de Nederlandse bevolking weer te geven. Daarnaast bleek dat de gewichtensets die aan de preferentieprofielen zijn toebedeeld slechts beperkt gevalideerd zijn als representatief voor de waardeoriëntaties van de Nederlandse bevolking.

Om de validiteit van de wijze waarop de NRB de meningen van de Nederlandse bevolking tot uitdrukking brengt te vergroten, bestaan de volgende alternatieven:

- Het uitvoeren van opinieonderzoek onder de Nederlandse bevolking om gewichtensets te identificeren die als representatieve preferentieprofielen kunnen worden gebruikt.
- Het uitvoeren van uitgebreide gevoeligheidsanalyses waarin geen preferentieprofielen worden gebruikt, maar de invloed van relatieve gewichten op prioriteiten tot in detail wordt bestudeerd.
- Afzien van het gebruik van preferentieprofielen en in plaats daarvan de bezorgdheid over de impact van scenario's direct meten.
- Het afleiden van preferentieprofielen uit een uitgebreid onderzoek naar relatieve gewichten en een directe beoordeling van de bezorgdheid over de scenario's.

Bij het maken van een keuze tussen deze alternatieven dient het Ministerie van Veiligheid en Justitie verschillende factoren in overweging te nemen. De inspanning die vereist is voor het implementeren van ieder alternatief, de frequentie waarin de analyse moet worden geüpdatet en de risico's voor een succesvolle implementatie, spelen allen een rol bij deze afweging. Daarnaast – en dit is misschien wel de belangrijkste overweging bij beslissingen over de Strategie Nationale Veiligheid – dient het Ministerie van Veiligheid en Justitie duidelijk maken of de gevoeligheidsanalyse van de NRB-methodiek wordt gebruikt ter ondersteuning van een wiskundige oefening, waarbij het publiek niet is betrokken. Of dat deze wordt gebruikt binnen de context van een breder risicomangementproces, waarbij het publiek wél betrokken is.

Hoewel het huidige proces vooral analytisch van aard is, suggereert risicomangementliteratuur dat het betrekken van het publiek bij de beleidsvorming resulteert in een groter vertrouwen van de burgers in de politiek, in een beleid dat een betere afspiegeling is van gemeenschapswaarden en in een groter draagvlak bij de bevolking voor beslissingen (Renn, 2006). De meest gehoorde kritiek op deze vorm van op overleg gebaseerd risicomangement is dat niet-deskundigen niet beschikken over de kennis om risicobeoordelingen te begrijpen en dat de risicoperceptie van de burgers ertoe zal leiden dat middelen bestemd voor de meeste ernstige dreigingen een andere bestemming krijgen. Uit risicomangementstudies is echter gebleken dat deze vrees niet gegrond is (U.S. Department of Health and Human Services, 2002).

Hoewel de nadruk van deze studie ligt op de validiteit van de in de gevoeligheidsanalyse van de NRB-methodiek gebruikte preferentieprofielen en gewichtensets, kunnen de waarden van de Nederlandse bevolking ook op andere manieren een rol spelen in de NRB-methodiek. Bij de voortgaande ontwikkeling

van de NRB-methodiek past ook het (her)overwegen van een aantal andere manieren waarop waarden, wellicht onopzettelijk, in de NRB zijn geïntegreerd. Hiertoe behoren:

- De methodiek waarmee de scenario's worden geselecteerd.
- Toevoeging aan de impact criteria van factoren die door de literatuur op het gebied van psychometrische risicoperceptie zijn voorgesteld en die betrekking hebben op het vermogen van de wetenschap om tot impacts leidende oorzaak-gevolgmechanismes te verklaren.
- De precisie waarmee de wetenschap impacts en het catastrofepotentieel van het scenario kan berekenen, en

De waardenfuncties die gebruikt worden om scenario's met behulp van impactcriteria te scoren.